

Katteetonta optimismia?

Taluskriisi ei ole horjuttanut pääministeri Putinin ja presidentti Medvedevin suosiota. Kansan silmissä heidän välisensä arvojärjestys on myös pysynyt muuttumattomana. Kaksi kolmesta katsoo Putinin olevan Venäjän todellinen johtaja ja 13 % pitää Medvedeviä ylipäänsä päätöksentekijänä. Vielä harvempi uskoo, että Medvedev toteuttaa itsenäistä, uutta poliittista linjaa. Medvedevin markkinoimiin uusiin linjauksiin uskoo vain pari prosenttia kansasta. Tämä ja se seikka, että puolet venäläisistä uskoo silti pääministerin ja presidentin muodostavan vallankäytön tandem, merkitsee, että kansan silmissä presidentti Medvedev on edelleenkin vain Putinin oppipoiika. Tässä suhteessa yleinen mielipide Venäjällä ei kovin paljoa poikkea lännestä.

Toinen asia sitten on, kuinka paljon spekulointi miesten välisestä valtasuhteesta auttaa ymmärtämään sitä, mitä Venäjällä tapahtuu. Varsinkin kun tiedämme, että heidän poliittisessa linjassaan ei juurikaan ole eroa. Jos eroavaisuuksia halutaan jostakin löytää, ovat ne tähän mennessä liittyneet lähinnä heidän erilaiseen habitukseensa – ei niinkään politiikan sisältöön.

Medvedev julkisti äskettäin duumalle tarkoitetun puheensa luonnoksen Venäjän tilasta ja tulevaisuudesta kansan keskusteltavaksi. Siinä hän suomii niin railakkaasti Venäjän puutteita, että se vetää hyvin vertoja purevammallekin lännessä esitetylle Venäjä-kritiikille. Medvedev kysyy retorisesti, onko Venäjän säilyttävä jatkossakin alkeellisena raaka-ainetaloutena ja kroonisesti korruptoituneena maana, jolla on piintynyt tapa

turvautua ongelmien ratkaisemiseksi joko valtioon, ulkomaihin, johonkin ”kaikkivoipaan oppiin” tai ylipäänsä kehen tahansa paitsi itseensä.

Dramatiikkaa presidentin julistamalle taistelulle menneisyyden taakkoja vastaan tuo hänen käyttämänsä uuspatriootin retoriikka. Hän vertaa ohjelmaansa Suuren isänmaallisen sodan kansalta vaatimiin uhrauksiin. Presidentin mukaan uudistukset vaativat venäläisiltä jälleen kerran sankarillista asennetta: ”Meidän aikamme oli tulevaisuutta niille sankareille, jotka voittivat meille vapauden”. Hänen mukaansa ”julman ja hyvin vahvan vihollisen” voittaneen kansan velvollisuus on nyt voittaa korruptio ja takapajuisuus sekä tehdä Venäjästä moderni ja hyvin järjestetty yhteiskunta.

On vaikea kuvitella, että Venäjän presidentti olisi voinut käyttää enää tämän vahvempaa symboliikkaa. Toisaalta on myös silmiinpistävää, että hänen ohjelmansa sisältää hyvin vähän mitään konkreettista, tulevaisuuden innovaatio-ohjelmien ja tieteellisteknisen vallankumouksen yleistä maalailua lukuun ottamatta. Venäjän todellisten rakenteellisten haasteiden mittasuhteesta kertoo jotain esimerkiksi *monogorod*-ongelma. Maassa lasketaan olevan noin 400 yhden tuotantoketjun varassa elävää, kriisin uhkaamaa tai sen kouriin jo nyt ajautunutta kaupunkia. Niistä 150–280 paikkakunnalle varaudutaan antamaan erityis-tukea jo ensi vuonna ja lähes 20 toivottomaksi arvioidulle kaupungille on laadittu asukkaiden siirtosuunnitelma. *Monogorod*-paikkakunnilla asuu noin neljäsosa Venäjän väestöstä ja ennen

laman alkamista niiden osuus maan BKT:sta oli peräti 40 %.

Togliattin Ladoja valmistama autotehdas on yksi esimerkki näistä tehdaspaikkakunnista, joita hallitus ei yksinkertaisesti voi laskea konkurssiin. Lada-tehdas kuuluu niiden sosiaalisesti tärkeiksi määriteltyjen tuotantolaitosten joukkoon, joiden toimintaa tullaan jatkossakin tukemaan valtion varoista. Tämä on merkinnyt myös sitä, että kun ennen kriisin alkamista valtio kontrolloi vain noin 20 % Venäjän taloudesta, on sen kontrollissa nyt tukitoimien ansiosta noin 50 % taloudesta.

Lännen innostukselle Medvedevin esittämää kritiikkiä ja hänen peräänkuuluttamiensa uudistuksia kohtaan ei löydy katetta ainakaan venäläisten asenteista. Niin skeptisesti presidenttiin suhtaudutaan. Näyttääkin siltä, että aina kun joku Venäjällä esittää meidän omien käsitystemme ja toiveidemme mukaisia ajatuksia maan nykyisyydestä ja tulevaisuudesta, ne nostattavat meillä paljon suuremman innostuksen kuin itse Venäjällä. Näin tapahtui myös Gorbatšovin ja Jeltsinin aikana. Tämä on johtanut paradoksaaliseen tilanteeseen, jossa Venäjän presidentin suosion kasvu länessä on yleensä korreloinut suoraan hänen suosionsa laskuun Venäjällä.

Ohjelmakirjoituksessaan Medvedev kommentoi myös Venäjän demokratian tilaa. Hänen mukaansa demokraattiset instituutiot ovat muotoutuneet valmiiksi ja vakiintuneet, vaikkakin ne ovat ”sangen kaukana ihanteesta”. Epäselväksi kuitenkin jää, mitä hän tällä tarkkaan ottaen tarkoitti. Ainoat konkreettiset seikat, jotka Medvedev tässä yhteydessä mainitsee, ovat heikko kansalaisyhteiskunta ja itsehallinnon alhainen taso. Tämä on tietenkin totta, mutta tuntuu silti kohtuuttomalta vierittää Venäjän demokratian ongelmat kansalaisyhteiskunnan kontolle, kun tiedämme miten nurjasti viranomaiset ja valta-alueet suhtautuvat aidosti itsehallinnolliseen ja Venäjän politiikkaan vaikuttamaan pyrkivään kansalaisyhteiskuntaan.

Myös venäläinen versio terrorisminvastaisesta lainsäädännöstä on tuottanut vähintäänkin yhtä vakavia ongelmia demokraattisten insti-

tuutioiden toiminnalle ja ihmisoikeuksille kuin Yhdysvalloissa presidentti Bushin kaudella luotu lainsäädäntö. Ja samaan aikaan kuin Medvedev puhuu internetin käytön ja sananvapauden puolesta, on oikeusministeriölle lähetetty lakialoite, joka antaisi turvallisuusviranomaisille huomattavan vallan säädellä palveluntuottajien välittämää tietoliikennettä aina internetin käyttäjien yhteyksien katkaisemiseen asti. Tämä siitäkkin huolimatta, että jo nykyisen ekstremismin vastaisen lainsäädännön nojalla turvallisuusviranomaisilla on mahdollisuus estää haluamiensa tahojen pääsy internetiin. Asian periaatteellinen puoli koskee sitä, kuinka voimakkaasti turvallisuusviranomaiset voivat rajoittaa ihmisten perusoikeuksia, kuten sananvapautta, hallinnollisin päätöksin, ilman oikeuden päätöstä.

Spekulointi Medvedevin ja Putinin välisellä suhteella on ehkä viihteellistä ja helppo tapa lähestyä Venäjää, mutta loppujen lopuksi melko hyödytöntä maan ymmärtämiseksi. Venäjän suuriin kysymyksiin kuuluu tietenkin meitä kaikkia koskeva kysymys siitä, minkälaisin vaurioin selviämme talouskriisistä. Tässä suhteessa Venäjän johto on vaikeiden päätösten edessä ristiriitaisessa tilanteessa. Toisaalta se on asettanut kunnianhimoiset tavoitteet talouden ja yhteiskunnan modernisoinnille ja liberalisoinnille, mutta samalla sen tiellä on monta suurta rakenteellista ja poliittista estettä. Kysymys ei ole siitä, että Venäjän johto ei haluaisi ja osaisi edetä tällä tiellä, vaan siitä, sietääkö kansa vielä näidenkin uudistusten seuraukset.

Helsingissä 7.10.2009

Markku Kangaspuuro